

מה צריך להיות היחס של אלו העמלים בלימוד תורה, מול אחיהם מבני ישראל העוסקים במלאכה ובאומנות? ודאי אסור שיהא של שֶׁחֶץ והתנשאות. מפורש אמרו חכמי יבנה:
"אני בְּרִיָּה וְחִבְרֵי בְּרִיָּה. אני מלאכתי בעיר, והוא מלאכתי בשדה. אני משכים למלאכתי, והוא משכים למלאכתי. כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי, כך אני איני מתגדר במלאכתי. ושמה תאמר אני מרבה [זכויות, מפני שאני לומד תורה] והוא ממעיט? – שְׁנֵינוּ [= "למדנו"], אחד המרבה ואחד הממעיט – ובלבד שיכוון לבו לשמים". (ברכות יז ע"א).

כתב על כך **מהרש"א** כי מה שאדם אחד נוטה ללימודים ועיונים, והשני לא נמשך לזה, לפעמים זה מחמת נטיה שכלית שהראשון נולד בה, והשני נולד בלי כשרון עיוני זה, ולכן איננו אשם. וזה מפורש בגמרא (נדה טז:). ולכן אין מקום לאחד להתרברב על השני.

ר' יעקב עמדין הרחיב מושג זה, כדי לחנך את הלמדנים לענוה.
כך לשונו אחרי שציטט מאמר חכמי יבנה הנ"ל –

"**כוונת החכמים היתה להקטין את עצמם וכו', שאם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי כך נוצרת. שמתחילת יצירתו בבטן אמו נגזר עליו 'אם חכם או טפש' ומאחר שלב חכם נתן לך ה', אין לך להתגאות, ומה לך להתפאר על חברך שלא זכה לחכמה? והוא דברי חכמים הנ"ל חכמי יבנה וכו' וכו'. וגדול הנהנה מיגיע כפו אם הוא ירא שמים. טוב מעט ביראת ה', מה שלומד כפי השגתו, דיו. שלמדנו 'אחד המרבה ואחד הממעיט'. אם כן מועט שלו מחזיק את המרובה שלי. ולימוד של מוסר וענוה הוא, ונכון הדבר".** (סידור ר' יעקב עמדין, מעמדות ליום שלישי, במהד' אשכול ח"יב עמי תרע"ה).

אבל באופן שונה פירש **מרון הרב קוק**.

על הפסוק "והארץ נתן לבני אדם" הוא כותב, כי ראוי "להביט בעין טובה על העוסקים ביישובו של עולם, לשכלל את העולם המעשי גם מכל צדדיו הגשמיים" (מתוך ספרו "עין אֶיה", [ע"פ איוב כח,ז] ברכות ו פסקא ה). זאת אומרת, כל עם ישראל פועל בצוותא כחטיבה אחת; כל קבוצה שבה תורמת חלקה, ואי אפשר לקבוצה האחת לשגשג ולהצלח, בלי תרומתה של הקבוצה השניה. והמשילו זאת חז"ל: "אומה זו כגפן נמשלה. **זמורות שָׁה**, אלו בעלי בתים; / **אשכולות שבה**, אלו תלמידי חכמים / **עלים שבה**, עמי הארץ...". (חולין צב.). ומבאר שם רש"י כיצד כל פלג בעם זקוק לעזרה מהפלג האחר. ממילא למדנו שאסור לזלזל איש ברעהו, וכמאמר חכמי יבנה.

יחס של גאווה ושחץ מול עמי הארץ היה מצוי גם בדורו של חז"ל. ולכן מחו מחאה גדולה והזהירו שזו היא אחת הסיבות שאין דבר זה מצוי שת"ח יולידו בנים שגם הם ת"ח, מפני שקוראים לעמי הארץ "חמורים" (נדרים פא ע"א). הרי מכאן שצריכים ת"ח לחשוב על אנשי עבודה בעין טובה וכנ"ל (ע"ע "עין איה", ברכות פרק א תחילת פסקא קכד).

חשיבות העיסוק בדרך ארץ נרמזה גם כן בפרשתנו.

"ויבא יעקב שלם עיר שכס וכו' ויחן את פני העיר" (בראשית לג, יח). דרשו חז"ל "מטבע תיקן להם, **שווקים** תיקן להם, **מרחצאות** תיקן להם" [צריכים לזכור כי באותם הדורות לא היתה סידור מקלחות מים בתוך בתי המגורים] (שבת לג:). וזה נראה לכאורה קצת תמוה. רגילים אנו לחשוב כי האבות חיו חיי התבודדות, רועים צאן במקומות הרחוקים מהיישוב, כדי שיעסקו במחשבות נשגבות ואצילות. ואם עסקו במקצת בצרכי החומר, ודאי זה רק לצרכם האישי. בשביל מה לו ליעקב לטרוח עבור בני העיר הנכריה? ועוד, מפני מה יש לתורה להזכיר פרט זה?

ענה על כך **הרב קוק**. "המבט הפנימי מורה אותנו שכל מה שיתרבו בני אדם [באוכלוסיה], יותר יוכלו להועיל איש לאחיו ע"י התחלפות הכוחות, שיוכל כל אחד להשתמש וליהנות במה שחבירו מוציא אל הפועל. וכל מה שתהיה הכרה זו יותר גלויה ובולטת, יותר יתרחב כח האהבה ואחוות החברה האנושית". ("עין איה", שבת פ"ב, פסקא רפ"ה, על סוגיא זו בענין יעקב).

הרב קוק ממשיך ומבאר שם כי כל אחד זקוק למלאות חסרונו, במה שנמצא עודפים אצל חבירו. אבל כיצד יעבירו מזה לזה חפצים שונים כאשר האחד יקר בערכו והאחד זול בערכו?
א. הדרך המועילה ביותר היא לסדר סולם ערכים של **מטבעות** שיהוו ערכי תשלום.
ב. ועוד הבין יעקב שיש להרחיב את חוג ההכרה, כי לא רק מאנשי עירנו נקבל תועלת מהחלפת חפצים מזה לזה, אלא גם מאנשים הבאים ממרחקים **שווקים** שלנו.
ג. ובסוף הכיר יעקב כי הפיתוח של עדינות הרגש, והבחנת התועלת בהשגת חפצים נוספים, בא ע"י **הרגלי נקיין וטהרה**. כי אדם שהוא שפל, ירוד וחי חיי בער, לא יכיר שום צורך להוסיף הרחבה.

הרי מכאן כי יעקב היה לא רק איש לימוד תורה "יושב אהלים" (רש"י על בראשית כה, כז) אלא היה איש מעשה, איש מעורב עם צרכי הבריות. הרב קוק מסביר כי מפני שבני ישראל לא ידעו מהיסוד התורני הזה, מאסו במלכות בית דוד (מובא במדרש שמואל, פרק יג). מבאר הרב: "מפני שנחסרה האמונה שמלך העוסק בתורה כדוד ושלמה, יוכל לעסוק יפה בעסקי העולם של הנהגת המלכות. ובא יעקב איש יושב אהלים ונתן סימן שהוא מתקן גם מטבע שווקים ומרחצאות. והוא הדין ר"ש בר יוחאי שצווח כל כך נגד המניחים חיי עולם בשביל חיי שעה (שבת לג:) – הוא שחתר לתקן תיקון חומרי להסיר הטורח מרבים שלא יצטרכו להקיף. [הרבה, ולהתרחק ממקום שהוא ספק קברות] (שבת לד ע"א). (אגרות הראי"ה, ח"ג עמ' ו-ז).

איך הגענו למצב עגום כמו בדורנו שחלק מלומדי התורה מבזים או לועגים לאנשי עבודה?
אפשר כי זה **ממורשת אירופה**, שם הבדילו בקיצוניות בין קודש לחול, וסָבְרוּ שהאיש הרוצה להיות קדוש, נבדל הוא לחלוטין מכל עניני החומר (ולכן גם כומריהם אינם נושאים אשה. ולכן גם הגדירו חשיבות חלקי האוכלוסיה בדירוג של: אנשי כמורה, אנשי צבא, ובעלי אומניות, לפי סדר יורד). אבל הרי בישראל אסור שהיחס יהא כך. המצוות שאנו עוסקים בהם מקדשים את כל החומר. אין חול מוחלט! והזכיר זאת **הרב קוק**. "הקדושה שבטבע היא קדושת ארץ ישראל. והשכינה שירדה בגלות עם ישראל הוא הכשרון להעמיד קדושה בניגוד לטבע. אבל הקדושה הלוחמת נגד הטבע אינה קדושה שלימה" (אורות, עמ' עז).

וטעות זו גרמה ממשול למרגלים, כי לא הבינו ש"לא המדרש העיקר אלא המעשה". הם חששו כי בבואו לא"י, העם לא יעשה את לימוד התורה עיקר ויעסקו בחקלאות, והלימוד יצטמצם. ("שפת אמת", פ' שלח, שנת תרמ"ה)

וגם בימינו יש טינא גרועה טמונה עמוק בלב כמה מת"ח שבדורנו, ולכן יש להם יחס בוז לאנשים מתפרנסים בעמל כפיהם. הזכיר זאת הרב קוק באגרותיו וקרא לזאת "יראת שמים מזוייפת". (ח"ג עמ' קסג)

נביא כאן דברים חריפים שכתב הגאון ר' עקיבא יוסף שלזינגר (מלפני 100 שנה) בספרו "תורת יחיאל" (על בראשית, שנת תרנ"ח, עמ' שד"מ):

"שורש יוסף כי הוא היה מחבב א"י (ספרי, פי פנחס) וטען כנגד המרגלים, אשר אמרו 'תורה עדיף! להתעכב במדבר וללמוד תורה מפי הגבורה. ולא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן (תנחומא, בשלח). לא כן, אם ייכנסו לארץ, זה פונה לכרמו וזה לזיתו, תורה מה תהא עליה? (מדרש המובא בטור, או"ח סי' ר"ץ). ויהושע בן נון [שהוא מצאצאי יוסף] טען כנגדם 'עלה נעלה!' לירושת הארץ. וישוב א"י הוא מכריע, וכדעת רז"ל (ברכות לה: שאמרו לצרף יחד תורה עם דרך ארץ) להיות תורתם עיקר ומלאכתם טפילה, ומזה ומזה אל תנח ידך. אך 'והנה תועה בשדה' (בראשית לו, טו-יח), יוסף היה תועה בשדה כדי לעשות [למען] יישוב א"י, אך היה תועה בו כי כולם [כל האחים עמדו] כנגדו. ויאמר האיש נסעו מזה', [הם] אינם מסכימים לדברך. 'כי שמעתי אומרים נלכה דותינה' כלומר [לפי טענת המרגלים] אין להתעסק כי אם בתורה לבד, ותורה עדיף. 'וילך יוסף אחר אחיו וביטל דעתו כנגדם, כי הם הרוב. והלך גם הוא אחריהם [ללמוד אך ורק] תורה. אך כאשר בא לשם מצא כי זה לא היה כי אם דיחוי בעלמא, לדחות היישוב [של א"י] בטעם [נימוק] 'תורה'. אך כאשר בא לתורה [שלם] מצא שם שערוריה וביטולים ומחלוקות להרבות שנאת חנם. עד אשר גרמו כן החורבן". עכ"ל לעניננו.

הרי אופן אחד של הבנה באותה שנאה עמוקה שעדיין יש לחלק מדורנו לאנשי היישוב החדש. **ועלינו ללמוד** מענין יעקב בפרשתנו זאת, כי חיבב והוקיר את תיקוני הטבע ומלאכת כפיים. אין בזה כל סתירה או החלשה ללימוד התורה, אלא להיפך היא קיומה של תורה.